

2 KONCEPCE NEMAJETKOVÉ ÚJMY NA ZDRAVÍ A JEJÍ NÁHRADY

Současné koncepce nemajetkové újmy na zdraví jak v českém, tak v italském právu nevznikly tzv. na zelené louce. Naopak jsou obě výsledkem relativně dlouhého vývoje a různých přístupů jak legislativních, tak judikturních i doktrinárních. I s ohledem na rozsah této knihy není smyslem této části zmapovat celý vývoj pojetí nemajetkové újmy na zdraví od římského práva přes středověk až po současnost, nýbrž soustředit se na vývoj v posledních dvou stech letech, který měl bezprostřední vliv na podobu současných koncepcí v dnešní České republice i v Itálii. Mapování proto začíná od 19. století.

2.1 Vývoj koncepcí nemajetkové újmy na zdraví a její náhrady v českém právu

První komplexní právní úpravou občanského práva platnou na území dnešní České republiky, která upravovala též problematiku náhrady škody včetně té při ublížení na zdraví, byl rakouský Všeobecný zákoník občanský, tj. ABGB. Ačkoliv tím není nijak popřeno význam starších právních norem nejen z oblasti soukromého, ale i trestního práva (roli z hlediska vývoje samozřejmě hrála i nejstarší pravidla od *ius talionis* „oko za oko, zub za zub“, *Leges duodecim tabularum*, přes např. trestní zákoník *Constitutio criminalis Carolina* z roku 1532, který obsahoval pravidlo o náhradě za nevině utrpěnou torturu,²⁰ až po Martinioho osnovu z roku 1796 k ABGB z roku 1811, v němž byl poprvé použit pojem bolestného²¹), bezprostřední vliv na současnou koncepci vývoje měl právě ABGB.

²⁰ RANDA, A. *O závazcích. K náhradě škody dle rakouského práva občanského s ohledem na cizozemské zákonodárství*. Vyd. 7. V Praze: nákladem J. Otty, 1912, s. 94.

²¹ BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha: Orbis, 1954, s. 90.

2.1.1 ABGB

2.1.1.1 Postavení náhrady (nemajetkové) újmy při poškození na těle z hlediska náhradové systematiky

V ABGB byla systematika náhrady újmy obecně obsažena v dílu druhém, zvaném „O právu k věcem“ (§ 285–1341), v jeho hlavě třicáté s názvem „O právu na náhradu škody a zadostiučinění“ (§ 1293–1341). Co bylo podle ABGB újmu, popř. v tehdejší terminologii škodou,²² stanovoval kodex²³ v obecném ustanovení § 1293, podle kterého se „*škodou nazývala každá újma, která byla někomu učiněna na jmění, právech anebo jeho osobě*“. Od toho současně ABGB rozeznával „*ušlý zisk, jež může někdo očekávat podle obyčejného běhu věcí*“, jak plynulo z druhé věty ustanovení § 1293 ABGB.

Způsob náhrady škody byl obecně upraven v § 1323 ABGB, podle kterého, „*aby byla nahrazena způsobená škoda, musí býti vše uvedeno v předešlý stav, nebo, není-li to možno, nahrazena odhadní cena. Týká-li se náhrada jen utrpené škody, nazývá se vlastně odškodněním; pokud však se vztahuje také na ušlý zisk a na shlazení způsobené urážky, nazývá se plným zadostiučiněním*“. Podle dalšího obecného ustanovení § 1324 ABGB pak platilo, že „*v případech škody, způsobené ze zlého úmyslu nebo z nápadné nedbalosti, je poškozený oprávněn žádati plné zadostiučinění; v ostatních případech však jen vlastní odškodnění. Podle toho budiž v případech, kde v zákoně přichází všeobecný výraz: náhrada, posouzeno, jaký způsob náhrady má býti plněn*“.

Uvedené platilo obecně; v rámci kazuistického řešení však ABGB zakotvoval zvláštní pravidla pro způsob náhrady škody při 1. při poškození na těle, 2. na osobní svobodě, 3. na cti a 4. na jmění, a sice v § 1325–1332 ABGB.²⁴ Pravidla pro způsob náhrady škody při poškození na těle byla přitom obsažena v § 1325–1328 ABGB. Z hlediska fokusu této knihy je z nich významné zejména ustanovení dle § 1325 ABGB, podle kterého „*kdo někoho poškodí na jeho těle, uhradí náklady na léčení poškozeného, nahradí mu ušlý výdělek anebo, stane-li se poškozený nezpůsobitelným vydělavati, také výdělek, který mu budoucně ujde, a zaplatí mu, žádá-li toho, mimo to bolestné přiměřené vyšetřeným okolnostem*“,²⁵ a dále dle § 1326 ABGB, podle

²² Skutečnost, že pojem „škoda“ nebyl v rámci „předpisů občanského zákoníka“ používán konstantně, je seznatelná jednak z dostupných pramenů, jednak ji uvádí výslovně Krčmář. Viz KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 335.

²³ Srov. SEDLÁČEK, J. § 1293. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 669.

²⁴ V této souvislosti je do určité míry zavádějící tvrzení, že „*(ú)jma na zdraví ovšem v rámci ostatních imateriálních újem vždy zaujímal zvláštní místo (...)*“. DOLEŽAL, T. Jak odškodňovat nemateriální újmy na zdraví? Principy a východiska. Online. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky.* 2015, roč. 5, č. 2, s. 38–51. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/95>. [Citováno 2025-10-12].

²⁵ „*Wer jemanden an seinem Körper verletzt, bestreitet die Heilungskosten des Verletzten; ersetzt ihm den entgangenen, oder, wenn der Beschädigte zum Erwerb unfähig wird, auch den künftigen*

kterého „byla-li poškozená osoba zlým nakládáním zohyžděna, musí býti k tomu, zvláště je-li ženského pohlaví, potud přihlíženo, pokud to může býti překážkou jejího lepšího zaopatření“.²⁶ Dle ABGB mohl tedy ten, komu bylo ublíženo na tělesném zdraví, požadovat za tuto škodu náhradu, a sice z titulu § 1325 ABGB (i) náhradu léčebných útrat, (ii) náhradu za újmu na výdělku a (iii) bolestné, a z titulu § 1326 ABGB (iv) náhradu za újmu způsobenou zohyžděním.

Z pohledu definice škody dle § 1293 věty první ABGB byla nicméně doktrína na rozpácích, jak naložit s dopady zásahů do osobních práv jmenovaných v uvedeném ustanovení (včetně osobního práva na tělesné zdraví), protože újma na nich nebyla újmu na jmění.²⁷ Pojem újmy tedy v tomto pojetí v zásadě nezastřešoval újmu majetkovou i nemajetkovou, jako je tomu v současnosti,²⁸ nýbrž jen újmu majetkovou, a to proto, že byla zasazena do hlavy třicáté, jež spadala do dílu o majetkových právech.²⁹ Toto tvrzení lze alespoň nalézt v Sedláčkově komentáři z let 1935–1937.³⁰

Krčmář ovšem uvádí, že otázky, ve kterých případech se má škodou rozumět škoda majetková (materiální) a ve kterých újma nemajetková (imateriální), byly sporné; jednoznačné bylo jednak to, že v povinnosti nahradit škodu je vždy obsažena povinnost k náhradě škody majetkové, a jednak to, že nemajetková újma (imateriální škoda) se má hradit ve výslovně stanovených případech.³¹ Podle některých autorů (např. podle Randy) mimo takto stanovené zvláštní případy nemajetková újma nahrazována být neměla,³² podle jiných zase tam, kde zákon poškozenému poskytoval nárok na plné zadostiučinění, měla poškozenému v rámci principu plného zadostiučinění dle § 1323 ABGB příslušet vedle náhrady skutečné škody a ušlého zisku a zahlázení způsobené urážky i náhrada újmy nemajetkové (imateriální).³³ V případě náhrady „škody způsobené ublížením na těle“ šlo podle Krčmáře nicméně v případě § 1325 ABGB o náhradu škody „immateriální, tj. útrapy fyzické i psychické“.³⁴ O povaze nároku na náhradu škody vzniklé znetvořením (kterým se „zhorší čáky lepší budoucnosti“) Krčmář z tohoto pohledu výslovně nehovoří,

entgehenden Verdienst; und bezahlt ihm auf Verlangen überdies ein den erhobenen Umständen angemessenes Schmerzensgeld.“

²⁶ „Ist die Verletzte Person durch die Mißhandlung verunstaltet worden; so muß zumal, wenn sie weiblichen Geschlechtes ist, in so fern auf diesen Umstand Rücksicht genommen werden, als ihr besseres Fortkommen dadurch verhindert werden kann.“

²⁷ Srov. SEDLÁČEK, J. § 1293. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 671.

²⁸ Srov. § 2894 odst. 1, odst. 2 OZ.

²⁹ SEDLÁČEK, J. § 1293. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 669.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 336.

³² Srov. *ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, s. 337.

nicméně vztahuje ji k odstavci o náhradě ušlého výdělků, která měla jasný charakter majetkový.³⁵

Sedláček (souhlasně se Zeillerem) se s uvedeným problémem vypořádává tak, že podle ABGB mohou mít osobní práva „majetkový reflex“, tedy že újma na osobě může mít za následek újmu majetkovou a ta se nahrazuje podle hlavy třicáté ABGB.³⁶ Kazuisticky pak ABGB podle této koncepce upravuje čtyři zvláštní případy náhrady majetkové újmy tohoto charakteru při zásahu do osobních práv, a sice 1. při poškozeních na těle (§ 1325–1327), 2. při zásahu do pohlavní cti ženy (§ 1328), 3. při poškození na osobní svobodě (§ 1329) a 4. při poškození na cti (§ 1330). Jde v těchto případech podle Sedláčka „o kazuistické řešení obecné zásady, která je poněkud zkráceně udána v § 1293“.³⁷ Své tezi o „majetkovém reflexu“ se ovšem sám Sedláček do určité míry zpronevěřuje, když později uvádí, že v případě bolestného jako jednoho z možných nároků na náhradu při poškození na těle dle § 1325 ABGB (viz dále) nejde o újmu majetkovou.³⁸ Shodně v této souvislosti Randa dříve toliko obecně shodně konstatuje, že ABGB přiznává náhradu nemajetkových újem „jen mimořádně a jen v málokterých případech, především však při tělesném poškození“.³⁹ Později podle Blažkeho tomuto tak bylo proto, že se jednalo o újmu na nehmotných statcích.⁴⁰

Jiný náhled na to, zda se při tělesném poškození jednalo o nároky na náhradu majetkové škody nebo škody nemajetkové, lze nalézt v judikatuře, dle které byl nárok na náhradu újmy způsobené zohyzděním (zmrzačením) dle § 1325 ABGB nárokem na náhradu hmotné škody (ve smyslu škody materiální, majetkové). Taková újma totiž měla charakter hrozby pro budoucnost poškozeného zúžením a ztížením jeho životních možností, kdežto nárok na bolestné, jímž se nahrazují utrpené bolesti dle § 1325 ABGB, byla škoda nehmotná (ve smyslu nemateriální, nemajetkové škody).⁴¹

V náhledu na systematickou otázku, zda má újma na těle majetkový, nebo nemajetkový charakter a v jakém režimu se v souvislosti s touto typologií má nahrazovat, se tedy tehdejší doktrína a judikatura rozcházely, a to i interně. Lze dovodit, že pojetí nemajetkové újmy na zdraví (resp. při poškození na těle) podle ABGB z hlediska

³⁵ *Ibidem*, s. 337–338.

³⁶ Srov. SEDLÁČEK, J. § 1293. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 672.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. [3. Jiří SPÁČIL (editor). Klasická právnícká díla. [Praha]: Wolters Kluwer ČR, [2010] SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. 1.–3. díl. *Obligační právo III*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. II. Brno, 1947, s. 42.

³⁹ Srov. RANDA, A. *O závazcích. K náhradě škody dle rakouského práva občanského s ohledem na cizozemské zákonodárství*. Vyd. 7. V Praze: nákladem J. Otty, 1912, s. 85.

⁴⁰ BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha: Orbis, 1954, s. 85.

⁴¹ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 19. 12. 1923 sp. zn. Rv I 1071/23, Vážného sbírka č. 332, nebo také pozdější rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 2. 6. 1932 sp. zn. Rv II 329/31, Vážného sbírka č. 11715.

typologie (ani terminologie) nebylo zcela jednoznačné. Je nicméně zřejmé, že škodě vzniklé poškozením na těle byla v rámci ABGB věnována speciální pozornost, přičemž se za ni měla poskytnout náhrada podle zvláštních kazuistických pravidel.

Považuji ještě za příhodné doplnit, že co se týká bolestného a náhrady za újmu způsobenou zohyzděním, z hlediska samostatnosti se dle tehdejší judikatury jednalo o dva samostatné nároky s tím, jak už bylo uvedeno, že bolestné judikatura vnímala jako náhradu škody nehmotné (nemajetkové, imateriální), kdežto náhradu za zohyzdění (zmařené lepší zaopatření) jako náhradu škody hmotné (majetkové, materiální); v rámci jednoho nároku přitom nemohl být obsažen i nárok druhý, nýbrž bylo nutno je požadovat samostatně.^{42, 43}

2.1.1.2 Bolestné

Bolestné bylo možno nahradit poškozenému dle § 1325 ABGB při „poškození na těle“. Sedláček při výkladu tohoto termínu hovoří poněkud širěji o „poranění“, přičemž uvádí, že poraněním „(...) se míní porušení vaziva tělesného, ať je spojeno s porušením pokožky čili nic, ať je porucha bolestná nebo není, na př. oholení hlavy ženě. Nákaza nemocí, a to ani pohlavní nemocí, sem nespadá,⁴⁴ tedy ani při nákaze pohlavní nemocí nemůže postižený žádati náhradu podle §§ 1325 a násl., (...), ale ustanovení §§ 1325 a násl. je možno použítí analogicky“.⁴⁵ Sedláček zároveň uvádí, že zde sice jsou pochybnosti o aplikaci § 1325 a násl. ABGB při „traumatických nemocech“, nicméně v praxi se při určení náhrady v takových případech uvedená ustanovení aplikují, a proto se podle nich „(...) posuzuje také porušení duševních schopností depresivními stavy (např. utrpenou křivdou), nespavost, nebo affekty škodící zdraví“.⁴⁶ Poraněním jsou podle Sedláčka i „neurosy způsobené nepřirozeným erotickým stykem“ a za fyzické poranění je možno považovat i defloraci⁴⁷ (a to bez rozdílu, zda k ní dojde při souloži anebo mechanickou cestou při jiném

⁴² Z rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 19. 12. 1923 sp. zn. Rv I 1071/23, Vážného sbírka č. 332: „V uplatňování nároku na náhradu bolestného není ještě obsažen nárok na náhradu škody ze zmrzačení.“

Shodně též: SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 916 nebo také s. 923.

⁴³ KOTULA, J. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ČSR v období 1918–1945 ve věcech náhrady újmy na zdraví. Online. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2014, roč. 4, č. 3, s. 61–68. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/83>. [Citováno 2025-08-07].

⁴⁴ Opačně KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 338. „Ublížením na těle je nepochybně rozuměti právě tak jako v právu trestním i porušení sil duševních (...); nepochybně i nákazu na př. pohlavní chorobou.“

⁴⁵ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 910.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 911.

⁴⁷ Protržení panenské blány.

erotickém styku)⁴⁸ nebo neodborně lékařem provedenou operaci.⁴⁹ Nárok na náhradu utrpěné újmy pak v určitých případech mohl dle Sedláčka vzniknout i při souloži a při erotickém styku mezi osobami stejného pohlaví, neboť „(...) jde vždy o čin zakázaný a poškozená strana má nárok na náhradu utrpěné škody, třeba se sama dopustila trestného činu“.⁵⁰ Naopak poraněním nebyla soulož sama o sobě ani následky soulože jako těhotenství, porod atp. samy o sobě, což bylo odůvodňováno tak, že se jednalo o normální, a nikoli patologický fyziologický průběh.⁵¹

Pojem „poškození na těle“, resp. hypotéza „kdo někoho poškodí na jeho těle“, tedy byla za ABGB vnímána primárně jako poškození fyzického zdraví; za určitých okolností však byla zohledňována také psychická složka zdraví, a to zejména jako následek zásahu právě do fyzické schránky poškozeného, který byl relevantní z hlediska náhrady.⁵² Jinými slovy, aby se poškozenému mohla dle § 1325 ABGB nahradit nemajetková újma (bolesti, *Schmerzensgeld*), a to jak újma primárně na fyzickém těle poškozeného, tak případně i na jeho duši,⁵³ muselo mu být zasaženo do tělesné schránky.⁵⁴ Uvedené vyplývá i z tehdejší relativně bohaté judikatury, která kupř. dovodila, že „(b)olestné neomezuje se pouze na mučivé pocity tělesné, nýbrž dlužno sem zařaditi i mučivé pocity duševní, když úraz tělesný skutečně nastal (úlek z tělesného úrazu)“;⁵⁵ že „(z)a čistě psychické bolesti, jež při určení bolestného ve smyslu § 1325 ob. z. obč. zůstávají mimo úvahu, jest považovati takové stavy, jež nejsou vyvolány přímo porušením zdraví a chorobným stavem, nýbrž vznikají ze vzdálenějších účinků působících na mysl“;⁵⁶ jako např. zármutek, bezútěšnost nebo pokleslost na mysli s tím, že „bolení hlavy, závratě, mdloby a povšechná ochablost tělesná jsou však příznaky chorobného stavu a náležejí k utrpením tělesným, třeba se nedaly objektivně dokázati změnami na těle poškozeného“;⁵⁷ dále že „(n)elze hleděti k bolestem ryze duševním“;⁵⁸ že „(z)a čistě psychické bolesti nelze požado-

⁴⁸ Dříve opačně RANDA, A. *O závazcích. K náhradě škody dle rakouského práva občanského s ohledem na cizozemské zákonodárství*. Vyd. 7. V Praze: nákladem J. Otty, 1912, s. 99.

⁴⁹ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 911.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Shodně SMRŽ, I. Duševní újmy na zdraví a jejich odčinování v civilním právu. Online. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2019, roč. 9, č. 2, s. 15–44. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/184>. [Citováno 2025-10-13].

⁵³ Srov. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 337.

⁵⁴ Srov. *ibidem*, s. 308.

⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 5. 11. 1927 sp. zn. Rv II 630/27, Vážného sbírka č. 7484.

⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 12. 6. 1925 sp. zn. Rv I 724/25, Vážného sbírka č. 5114.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ Rozhodnutí Gl. U. N. F. 5293. Převzato z: SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 917.

vati náhradu. Bolesti, jež vznikly v nervovém ústrojí, jsou bolestmi tělesnými“;⁵⁹ že „(j)en za duševní bolesti nelze bolestné přiznati. Jen takové duševní útrapy, které jsou s tělesným poškozením v příčinné souvislosti a pomínou s bolestí tělesnou, zakládají nárok na bolestné“;⁶⁰ nebo že se „při vyměření bolestného hledí též na psychické trápení (abortus následkem pronásledování těhotné ženy)“.⁶¹

Bolestné podle Sedláčka označuje jak „náhradu za bolesti utrpěné při poranění“, tak i „náhradu za újmu na zdraví, je-li tato újma následkem poranění“, přičemž v obou dvou případech nejde o újmu majetkovou, neboť nebylo zasaženo do chráněného statku hmotného, nýbrž o újmu nemajetkovou.⁶² Sedláček tedy v rámci toho, co vše má bolestné dle § 1325 ABGB odčinit, od sebe odlišuje bolesti *stricto sensu* na straně jedné a na straně druhé nemajetkovou újmu na zdraví, kterou dává do souvislosti s následky fyzického poškození. Bolesti podle něj přitom mohou být jak tělesné, tak duševní,⁶³ a mohou vzniknout ihned anebo až později, např. nákaza spirochéty.⁶⁴

Smyslem bolestného bylo nahradit nepříjemný stav, který poškozený utrpěl tělesným a duševním strádáním, a to příjemnostmi (požitky), které jinak nepatří k jeho obvyklému způsobu života a které skýtá majetek, popř. i rozmnožený majetek.^{65, 66} Konkrétně se má bolestným nahradit např. zmenšená radost ze života, stal-li se poškozený mrzákem, „(...) dále se má nahraditi úzkost v době léčení, zda se poškozený uzdraví, starost o budoucnost a o rodinu (tzv. „morální bolesti“, pozn.),⁶⁷ duševní deprese (...), také bolest pro zrušené zasnoubení, odřeknutou svatbu atd.,

⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 12. 9. 1923 sp. zn. Rv I 165/23, Vážného sbírka č. 2922.

⁶⁰ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 917.

⁶¹ RANDA, A. *O závazcích. K náhradě škody dle rakouského práva občanského s ohledem na cizozemské zákonodárství*. Vyd. 7. V Praze: nákladem J. Otty, 1912, s. 86.

⁶² SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. [3. Jiří SPÁČIL (editor). Klasická právnícká díla. [Praha]: Wolters Kluwer ČR, [2010] SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.–3. díl. Obligační právo III*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. II. Brno, 1947, s. 42. Shodně SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 912.

⁶³ Shodně KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 337.

⁶⁴ Spirochety jsou bakterie způsobující onemocnění jako např. syfilis nebo lymfskou borreliózu.

⁶⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 18. 11. 1926 sp. zn. Rv I 295/26, Vážného sbírka č. 6497.

⁶⁶ Shodně SEDLÁČEK, J. *Obligační právo*. [3. Jiří SPÁČIL (editor). Klasická právnícká díla. [Praha]: Wolters Kluwer ČR, [2010] SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.–3. díl. Obligační právo III*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. II. Brno, 1947, s. 42. Shodně též SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 912.

⁶⁷ „Ohled na dlouhé trvání třeba slabých bolestí. Ohled na morální bolesti (strach před souchotěmi, před propuštěním nebo ztrátou postupu ve službě, starostlivost o budoucnost rodiny). Gl. U. 14.949.“ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému*

pro nespavost atd. (...)“.⁶⁸ V případě ztráty zraku se nahrazovala jak újma způsobená zohyzděním, tak i duševní strast způsobená ztrátou zraku.⁶⁹ Zákonnou podmínkou vzniku nároku na bolestné podle § 1325 ABGB pak bylo to, že o to poškozený požádá. Judikatura přitom tuto podmínku vyložila jako uplatnění nároku u soudu nebo výslovného uznání smlouvou (narovnáním).⁷⁰

Pojmem bolestné tedy byla za ABGB označována náhrada nemajetkové újmy v podobě bolestí *largo sensu*, tedy nejen bolestí v užším slova smyslu utrpených při poranění,⁷¹ ale i v podobě jiných následků, a to ať už se jednalo o objektivně zjištělné následky (např. slepotu), nebo o následky subjektivní (např. ztrátu radosti ze života nebo morální bolesti v podobě starostlivosti o budoucnost rodiny), vždy se však muselo jednat o újmu vzniklou na fyzickém podkladu.⁷² Vše navíc spadalo do jediného nároku na bolestné dle § 1325 ABGB, bez dalšího formálního kategorického, popř. subkategorického rozlišení.

2.1.1.3 Náhrada za zohyzdění

Dalším nárokem na náhradu újmy nemajetkové povahy, který bylo při újmě na (tělesném) zdraví možno v souladu s ABGB požadovat, byl podle § 1326 ABGB nárok na náhradu při zohyzdění osoby, zejména tedy osoby ženského pohlaví (viz dále), pokud to mohlo být překážkou jejího lepšího zaopatření (*besseres Fortkommen*). Na rozdíl od bolestného se však náhrada za zohyzdění dle § 1326 ABGB měla přiznávat pouze tehdy, byla-li způsobena „zlým nakládáním“. Na rozdíl od bolestného byl rozhodným faktorem pro vznik nároku stupeň zavinění škůdce. Sedláček uvádí, že se muselo jednat buď o zlý úmysl, nebo alespoň o hrubou nedbalost, současně ale dovozuje, že se v podstatě jedná o újmu na výdělečné schopnosti poškozeného, tedy o pozitivní skutečnou škodu, a tudíž by ji měl škůdce nahradit, i když se dopustil pouhého „lehkého zavinění“.⁷³ K obdobnému závěru, i když jinou cestou, dochází i Krčmář, podle něhož výraz „zlé

obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 917.

⁶⁸ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 912.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 913.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 919. Shodně též BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha: Orbis, 1954, s. 93 nebo také s. 100.

⁷¹ Srov. např. rozhodnutí Gl. U. N. F. 5514: „Bolestné neslouží nikterak za úplatu jen za vytrpěné bolesti v nejužším smyslu (...). Spíše jeví se svou povahou býti vyrovnací úplatou za porušení tělesné neporušitelnosti.“ Převzato z: SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 916.

⁷² SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 922.

⁷³ *Ibidem*.

nakládání“ neznamená nic jiného než ublížení na těle, a proto není důvod stupeň zavinění rozlišovat. Soudce by tak měl přijímat, že došlo ke znetvoření na těle, z něhož vzejde povinnost k náhradě škody, aniž by o stupni viny uvažoval.⁷⁴

Sedláček uvádí, že „(v)zhled osoby je často velmi důležitý pro výdělkovou schopnost. Je těžko, aby dostal místo sklepníka člověk hrbatý, nebo člověk s přeraženým nosem atp. Je mnoho lidí, kteří nemohou vedle sebe trpěti lidi zmrzačené. Má-li tedy poranění za následek, že poškozený je trvale zohyžděn, povstává tím poškozenému újma na jeho výdělečné schopnosti, která na rozdíl od újmy v § 1325 popsané nemá podklad fyzický“.⁷⁵ Ohledně podkladu později Sedláček upřesňuje, že se u zohyždění jedná o podklad estetický, neboť „(...) lidé z krasocitu nechtějí zaměstnávat lidi zohyžděné“.⁷⁶ Nárok podle § 1326 ABGB podle Sedláčka sahá dále než nárok podle § 1325 ABGB za uslý výdělek, neboť „(z)de jde o znemožnění lepšího živobytí, tedy o něco trvalého, tedy i o výhody životní, které neplynou z výdělečné činnosti“.⁷⁷

Ustanovení § 1326 ABGB mělo podle Sedláčka větší význam u žen, které ztratily zaměstnání jako prodavačky nebo modelky, popř. jim byla tato možnost do budoucna odepřena, ačkoliv doposud takto zaměstnány nebyly. „Tento větší význam u žen,“ vysvětluje Sedláček, „podává se z fyziologických funkcí ženy, které jsou mnohem komplikovanější a pro budoucnost národa důležitější, než funkce muže; proto kladou lidé instinktivně vyšší požadavky na tělo ženino než mužovo. Každé zmrzačení a zohyždění ženy je tedy pro ženu spojeno s daleko horšími následky než u muže. Předně těžko nachází zmrzačená žena zaměstnání, zmenšuje se její vyhlídka na sňatek a tím i na možnost, aby našla zaměstnání ženě nejpřirozenější. To vše je pozitivní újma, která se má ženě nahraditi bez zřetele na zavinění.“⁷⁸ Je také upřesněno, že se nenahrazuje to, co žena získávala provozováním prostituce, ať už „řemeslné“, nebo „milenecké“,⁷⁹ neboť to bylo považováno za zaopatření odporující dobrým mravům.⁸⁰

⁷⁴ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské: Právo obligační. III.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 338.

⁷⁵ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 922.

⁷⁶ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo.* [3. Jiří SPÁČIL (editor). Klasická právníká díla. [Praha]: Wolters Kluwer ČR, [2010] SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.–3. díl. Obligační právo III.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. II. Brno, 1947, s. 43.

⁷⁷ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 922.

⁷⁸ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo.* [3. Jiří SPÁČIL (editor). Klasická právníká díla. [Praha]: Wolters Kluwer ČR, [2010] SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1.–3. díl. Obligační právo III.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. II. Brno, 1947, s. 42. Také SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 922–923.

⁷⁹ Ať už je mezi uvedenými druhy jakýkoliv rozdíl.

⁸⁰ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 922.

Podle Blažkeho tehdejší judikatura k náhradě za zohyždění přistupovala relativně liberálně, neboť náhradu přiznávala v širším rozsahu, než ABGB striktně stanovoval; prosazovala se zde podle něj tendence přiznávat ji i v těch případech, ve kterých ve skutečnosti k újmě v lepším zaopatření nedošlo, ale kde byla dána možnost, že taková újma v důsledku zohyždění vznikne – např. pokud byla poškozená (zohyžděná) žena provdaná, byla v podstatě zaopatřená, nicméně bylo zde riziko, že kvůli svému zohyždění dojde k rozvratu jejího manželství, nebo že ovdoví, a tedy jí byla také náhrada přiznána.⁸¹

Taktéž výraz lepší zaopatření (*besseres Fortkommen*) byl pozdější judikaturou vykládán extenzivněji nejen ve smyslu zhoršení materiálních vyhlídek, nýbrž i zhoršení jiného životního uplatnění.⁸² Například z rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 11. 2. 1932 sp. zn. Rv I 1972/30,^{83, 84} mj. vyplývá, že „stačí již průkaz možnosti, že bude zmrzačení brániti poškozenému v lepším zaopatření a v životním uplatnění.“⁸⁵ (...) *I muži může zohyždění znesnadnit uplatnění se v životě, bez ohledu na jeho pracovní způsobilost*“. Další judikatura hovoří o možnosti poškozeného získat lepší existenci, než doposud měl,⁸⁶ nebo dovozuje, že „o zohyždění, zakládajícím náhradní nárok podle § 1326 obč. zák., lze mluvit jen, byla-li poraněním poškozené osobě způsobena trvalá tělesná vada, která může býti na překážku jejímu lepšímu zaopatření z jiných příčin, než právě pro ztrátu a zmenšení pracovní schopnosti“.⁸⁷ Každé snížení nebo ztížení životních možností z jiných příčin než právě pro ztrátu a zmenšení pracovní schopnosti bylo odškodňováno, došlo-li k němu následkem zmrzačení; Blažke v tomto ohledu píše, že „(t)ak byl přiznán nárok na náhradu muži, jemuž vznikly znetvořující hluboké jizvy na lýtku následkem pokousání psem, ač normálně jsou tyto jizvy mužským oděvem kryty

⁸¹ BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha: Orbis, 1954, s. 95.

⁸² Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 9. 6. 1932 sp. zn. Rv I 1612/34, Vážného sbírka č. 15266, rok vydání 1936–1937, č. 1–14.

⁸³ Vážného sbírka č. 11394, rok vydání 1932–1933, roč. 14, č. 1–18.

⁸⁴ Shodně také např. rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 5. 5. 1933 sp. zn. Rv II 772/31, Vážného sbírka č. 12588, rok vydání 1933, č. 1–8.

⁸⁵ Shodně také např. rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 9. 6. 1936 sp. zn. Rv I 1612/34, Vážného sbírka č. 15266, rok vydání 1936–1937, č. 1–14.

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 2. 6. 1932 sp. zn. Rv II 329/31, Vážného sbírka č. 11715, rok vydání 1932–1933, roč. 14, č. 1–18.

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu československého ze dne 5. 5. 1933 sp. zn. Rv II 772/31, Vážného sbírka č. 12588, rok vydání 1933, roč. 15, č. 1–8. V daném případě se jednalo o případ poškozeného muže v důsledku automobilové nehody, pročež mu zůstala zkrácena pravá noha a kulhal. Odvolací soud nechtěl poškozenému přiznat náhradu za zohyždění s tím, že v případě žalobce nelze mluvit o zohyždění, které by vzbuzovalo nelibost nebo odpor, neboť „kulhavá chůze nemůže u normálního člověka v době poválečné, kdy jest tolik zmrzačených lidí, buditi pocit odporu“. Nejvyšší soud československý v tomto ohledu uvedl, že „jest předem k tomu poukázati, že pojem zohyždění (...) jest řešiti věcně i právně jen se zřetelem ke skutkovým okolnostem úrazu a k jeho následkům o sobě a nelze se jím obírat s hlediska poměru tohoto případu ke všeobecným poměrům lidstva nastalým válečnými událostmi. V úvahu přichází jedině okolnost, že zdravotní a tělesný stav žalobcův došel právě úrazem žalovanou stranou z části zaviněným podstatně újmý s trvalými následky“.

a žádná újma ve vyléčelné způsobilosti nenastala; než zohyžďující jizvy prakticky vylučují postiženého z účasti při výkonu sportu, koupání atd.“⁸⁸

Tehdejší judikatura pak dále precizovala např. to, že zohyžděním se myslí i znetvoření, tedy nápadné porušení tělesné souměrnosti, které může u lidí vzbudit soucit nebo odpor, že ztráta prvního článku palce a ztuhnutí pátého prstu znetvořením není, že zohyžděním naopak je ztráta oka bez ohledu na to, že si poškozený odmítá zasadit a nosit umělé oko, nebo trvalé zkrácení nohy u děvčete, třebaže se tomu poškozená přizpůsobí, nebo znetvoření rtu u muže.⁸⁹

Ze shora uvedeného je patrné, že ABGB přistupoval k náhradě nemajetkové újmy na zdraví *a priori* optikou tělesného poškození čili dnešní optikou poměrně restriktivně. Z titulu nemajetkové újmy na zdraví mohly poškozenému vzniknout dva samostatné nároky, a sice na bolestné (za fyzické a duševní bolesti) a na náhradu za zohyždění, vždy však pouze na podkladě fyzického (tělesného) poškození. U náhrady za zohyždění se později přistupovalo k extenzivnějšímu výkladu, a to v tom smyslu, že lepším zaopatřením se nemínilo pouze lepší zaopatření ve spojení se sníženou nebo ztracenou schopností poškozeného zaopatřit se do budoucna materiálně, nýbrž v širším slova smyslu uplatnit se v životě i ve sférách, které se schopností poškozeného zaopatřit se materiálně bezprostředně nesovisely.

2.1.2 Střední občanský zákoník

2.1.2.1 Postavení náhrady za ublížení na zdraví z hlediska náhradové systematiky

Nejprve je třeba uvést, že působnost středního občanského zákoníku z roku 1950, tzv. Čepičkova⁹⁰ nebo také tzv. středního kodexu,⁹¹ byla oproti ABGB redukována na úpravu majetkových práv a jen některých práv nemajetkových, pokud s majetkovými právy souvisela a měla tzv. „majetkový reflex“.⁹² Ačkoliv tedy střední občanský zákoník chránil právní statky jak povahy hospodářské (např. peníze), tak nehospodářské (např. život a zdraví), byl postaven na úpravě majetkových právních

⁸⁸ BLAŽKE, J. *Náhrada škody v novém československém právu*. Praha: Orbis, 1954, s. 105.

⁸⁹ SEDLÁČEK, J. § 1325. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 923.

⁹⁰ PĚCHA, F. Zažil jsem tři občanské zákoníky. Online. *Ad Notam*. 2011, č. 4. Dostupné z: Beck-online.cz. [Citováno 2025-10-12].

⁹¹ SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. *Civilní kodexy: 1811–1950–1964*. Edice učeb. právnické fak. Masarykovy univ. v Brně. Brno: Doplněk, 1993, s. 28.

⁹² Srov. KNAPP, V. et al. *Učebnice občanského a rodinného práv. Sv. I*. Praha: Orbis, 1953, s. 13–14. K pojmu majetkový reflex viz také např. SEDLÁČEK, J. § 1293. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1935–1937. Reprint původního vydání. Svazek I. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 672.